

ISTRAŽIVAČKI RAD O POČECIMA DJELATNOSTI BIBLIOTEKE ZEMALJSKOG MUZEJA U SARAJEVU

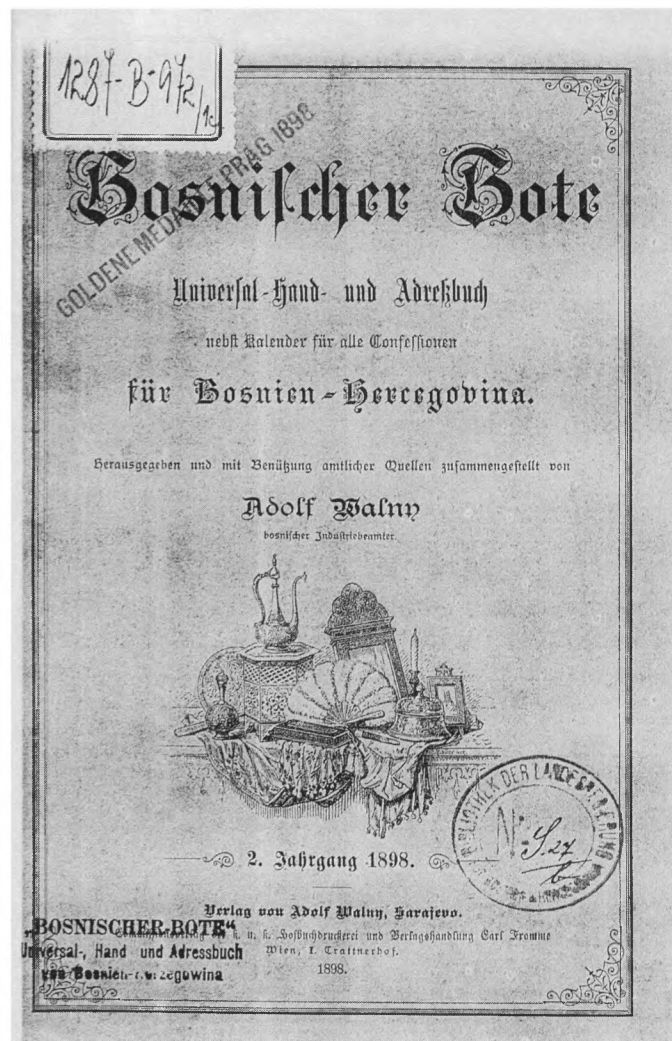
Olga Lalević
Andrea Dautović
Zemaljski muzej
Sarajevo

Istražujući podatke o vođenju Biblioteke Zemaljskog muzeja u Sarajevu utvrdili smo da su o njoj u prvih deset godina, uza svoje osnovne referate iz znanstvenih disciplina brinuli prvi stručnjaci Zemaljskog muzeja. Biblioteka je od samog početka svog rada, vrlo dobro i za ondašnje prilike suvremeno uređena i inventarizirana. Radila je s korisnicima, te razmjenjivala, pozajmljivala i kupovala svoj inventar, tj. bavila se svim oblicima djelatnosti koje i danas zahtijeva uspješno funkcioniranje jedne znanstvene biblioteke. Po izboru literature iz tog razdoblja neosporno je da su stručnjaci, koji su od osnivanja Zemaljskog muzeja 1888. godine djelovali u njemu, bili od velike koristi i pomoći Biblioteci. Većina od njih bili su istaknuti znanstvenici, poneki čak i europskog formata. Značajna otkrića koja su ostvarili u okviru svojih struka, proširili su i učvrstili temelje ne samo domaćoj nego i stranoj znanstvenoj misli.

U "Bosanskom glasniku" ("Bosnischer Bote"), koji je izlazio u Sarajevu od 1897. do 1918. godine, objavljivani su podaci o državnim i privatnim institucijama i firmama, s podacima za godinu na koju se odnose. Od 1898. godine "Bosanski glasnik" donosi redovito, svake godine, podatke o zaposlenima u Zemaljskome muzeju.

U poglavlju "II. Odjeljenje knjige: Adrese za Bosnu i Hercegovinu. I. Odsjek: XVII. Šematizam svih državnih službenika i ustanova u Bosni i Hercegovini, Bosansko-hercegovačka Zemaljska vlada u Sarajevu, prvi put se donose podaci o zaposlenim u Biblioteci Zemaljskog muzeja. Pod naslovom "Dodijeljeni službenici" (Zugetheilte Beamte) navodi se: "Topić Fr. (1857- ?) (Bibliothek, Rechnungsführung, Photographie)", i Kuzmanović Ad. (Manipulation).¹ Njihov se posao, kao što se iz navedenog vidi, svodio za Fr. Topića na rad u biblioteci, računovodstvu i na fotografijama, a Adalbert Kuzmanović je bio manipulirant.

U dijelu navedenog Glasnika pod naslovom: "B. Glavni grad Sarajevo. – C. Državne i znanstvene zbirke – odgojne i obrazovne ustanove" donose se podaci o zbirkama Muzeja, o povećanju knjižnog fonda Biblioteke i izdavačkoj djelatnosti

U "Bosanskom glasniku" (Bosnischer Bote), koji je izlazio u Sarajevu od 1897., objavljivani su podaci o državnim i privatnim institucijama.

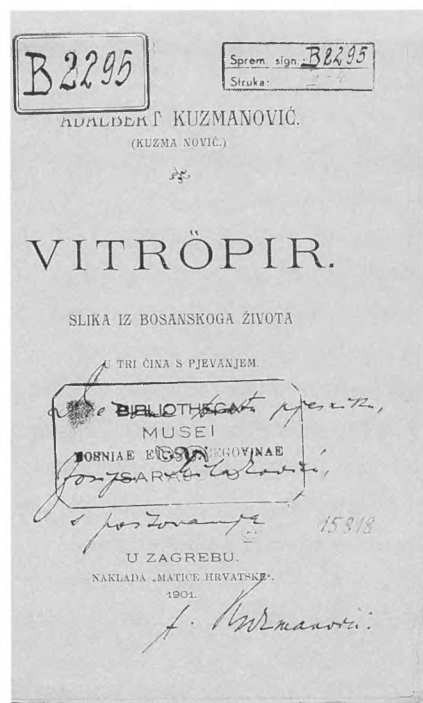
Zemaljskog muzeja. Za 1898. godinu ovi podaci glase: "Biblioteka posjeduje 8000 svezaka (Bänden), publikacija muzeja Glasnik Zemaljskog muzeja pojavljuje se četiri puta godišnje (cijena pretplate 2 florina). Znanstvena priopćenja "Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Hercegovina", u redakciji dr. M. Hoernes, donose sadržaj "Glasnika" na njemačkom jeziku i koštaju 10 florina po svesci".² Prateći podatke, koje je svake godine objavljivao "Bosanski glasnik", došli smo do podataka koje nismo pronašli u do sada napisanoj i objavljenoj literaturi o Biblioteci Zemaljskog muzeja. Do 1901. godine podaci ostaju nepromijenjeni, kao prethodno navedeni, kada se zaduženi za Biblioteku izdvajaju pod naslovom "arhivski službenici" (Archiv Beamte), broj knjižnog fonda uvećava se na 10.000 svezaka, a Ad. Kuzmanović napreduje u zvanje kancelarijskog službenika (Kanzlist).³ Podaci se ne mijenjaju do 1904. godine, kada se povećava broj knjižnog fonda na 13.000 svezaka.⁴ Od 1906. godine kao

Franjo Topić, prvi bibliotekar i prvi upravitelj Biblioteke Zemaljskog muzeja u Sarajevu. (Iz Spomenice stogodišnjice rada Zemaljskog muzeja BiH 1888.-1998.)

arhivski službenik navodi se samo Fr. Topić, zadužen, među ostalim i za Biblioteku, a knjižni fond se povećava na 15.000 svezaka⁵.

Na materinskom jeziku "Bosanski glasnik" počinje se pojavljivati od 1912. godine, i pod naslovom "Znanstveni saradnici i upravitelji zbirki", navodi se "F. Topić (biblioteka, vođenje računa i blagajne, fotografija) – tajnik i arhivski činovnik". Uz ovaj podatak tiskan je i "Krst" odlikovanje, te smo u istoj svesci "Bosanskoga glasnika", na osnovi izgleda "Krst", uz pomoć

Naslovna stranica knjige Adalberta Kuzmanovića (Kuzme Novića) Vitropir, drame u tri čina s pjevanjem, tiskane u Zagrebu 1901.

"Tumača kratica i znakova. 2. Znakovi i kratice za ordene i odlikovanja Austro-Ugarske", pronašli podatak da je F. Topić odlikovan zlatnim križem za zasluge u radu u Zemaljskome muzeju. S različitim odlikovanjima, zavisno od položaja u Muzeju, a svakako i od doprinosa u radu, te godine odlikovani su i Kosta Hörmann, dr. Ćiro Truhelka, Othmar Reiser i dr. Karlo Patsch⁶.

Na osnovi podataka iz "Bosanskoga glasnika" možemo zaključiti da je Franjo Topić bio zadužen za rad Biblioteke Zemaljskog muzeja punih petnaest godina (1898.-1913.). Roden u Draškovicama kod Pardubica, u Češkoj, 1857. godine, Topić dolazi u Bosnu 1885. godine. U kalendaru "Bošnjak" iz 1889. godine, u poglavlju "Kotari uredi i ispostave (mudirati)", pod arapskim brojem "26. Kotarski ured Maglaj na B", navodi se "kotarski pisar: Franjo Topić". Od 1890. godine Topić radi u Donjem Uncu (danas Drvar), gdje ostaje do 1895. godine, kada dolazi u Sarajevo i zapošljava se u Pomoćnim uredima Zemaljske vlade kao "kancelista"⁷.

Kada je Kosta Hörmann zatražio od Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu jednu "administrativnu silu", koja bi mu pomogla u vođenju administracije Zemaljskog muzeja, Vlada je predložila Franju Topića "kao upotrebljivog za takve poslove, pošto se kao takav pokazao u zadnje tri godine na mjestu upravitelja ispostave u Donjem Uncu"⁸.

Do sada je Franjo Topić spominjan po svom doprinosu etnografiji Bosne i Hercegovine potkraj XIX. i početkom XX. vijeka. On je bio jedan od prvih umjetničkih fotografa u Bosni i Hercegovini, što pokazuje i njegova fotografska ostavština koja se čuva u arhivima Zemaljskog muzeja (slike na staklu – staklene ploče).

U svom djelu "Uspomene jednog pionira" dr. Ćiro Truhelka, opisujući Topića kao svog suradnika, navodi: "čovjek okretan, pouzdan, radin i izvrstan fotograf"⁹.

U "Izdanjima Austrijskog udruženja za bibliotekarstvo", 1900. godine u Beču, tiskana je publikacija: "Adresar Biblioteka Austro-Ugarske Monarhije" autora dr. Johanna Bohatta i dr. Michaela Holzmana. U poglavlju "III. Okupirana područja", pojavljuju se podaci o Biblioteci Zemaljskog muzeja, koji glase: "2. Bosanskohercegovački Landesmuseum. – 8.400 sv., 20 rukopisa. – Godišnja dotacija 1200 do 1600 guldena. – Direktor: Konstantin Hörmann; Voditelj Biblioteke: Franz Topić. – Inventar knjiga; predmetni i abecedni katalog. Vrijeme posjeta 8-12 i 2-6 sati; prvenstveno za službenike Muzeja i ostale znanstvene suradnike. Stranim osobama i ustanovama posuđuju se knjige na osnovi odobrenja direktora Muzeja. – Isto tako i pošiljke. – Osnovana zajedno sa Zemaljskim muzejem 1888. – Fond se stvara: a) poklonima manjih biblioteka i pojedinačno; b) vlastitim publikacijama; c) razmjenom sa inostranim udruženjima

i naučnim institucijama; d) kupnjom. – Znanstvena djela razdvajaju se u dvije grupe: a) prirodnjačke, b) arheološko-historijske. Ova grupa ima i bogatiji prirast.”¹⁰

Ovaj podatak upućuje da Franju Topića možemo smatrati prvim bibliotekarom i prvim upraviteljom Biblioteke Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Franjo Topić radi u Biblioteci do 1913. godine, a kasnije kao sekretar i fotograf sve do 1916. godine, kad je mobiliziran i upućen na ratište.

Franjo Topić ostaje u Bosni i Zemaljskome muzeju do 1919. godine, kada je umirovljen, nakon čega se vraća u domovinu. O drugom djelatniku u ovim davnim danima Biblioteke, Adalbertu Kuzmanoviću, također možemo pronaći podatke u kalendaru “Bošnjak”. U poglavlju kalendara iz 1889. godine, “Kotarski uredi i ispostave”, pod arapskim brojem “48 – Kotarski ured Zvornik”, navedeno je: “Kotarski pisar: Adalbert Kuzmanović”¹¹.

U Zvorniku Adalbert Kuzmanović ostaje do 1893. godine, kada na istu dužnost odlazi u Travnik, u kojem radi do 1895. godine, do premještanja u Jajce, gdje ostaje do 1897. godine, kada dolazi u Sarajevo u zvanju “kanceliste” u Pomoćnim uredima Zemaljske vlade.

U Biblioteku Zemaljskog muzeja Adalbert Kuzmanović stupa na rad u zvanju manipulanta od 1898. godine, a od 1901. godine napreduje u zvanje kancelarijskog službenika, i u tom zvanju radi u Biblioteci do 1906. godine.

Iz podataka koje je donosio “Bosanski glasnik” možemo zaključiti da je Adalbert Kuzmanović radio u Biblioteci osam godina. Poslovi su mu se svodili na vođenje inventarnih knjiga, razmjenu, pozajmicu, izradu kataloga i ostalih bibliotečnih poslova. Osim rada u Biblioteci A. Kuzmanović bavio se i književnim radom, pod paronimom: Kuzma Nović¹².

U Sarajevu je 1901. godine osnovano Hrvatsko književno društvo, a članstvo se sastojalo od suradnika časopisa “Nada”. Članovi Društva bili su: Tugomir Alaupović, Safet-beg Bašagić, Silvije Kranjčević, Adalbert Kuzmanović i drugi¹³.

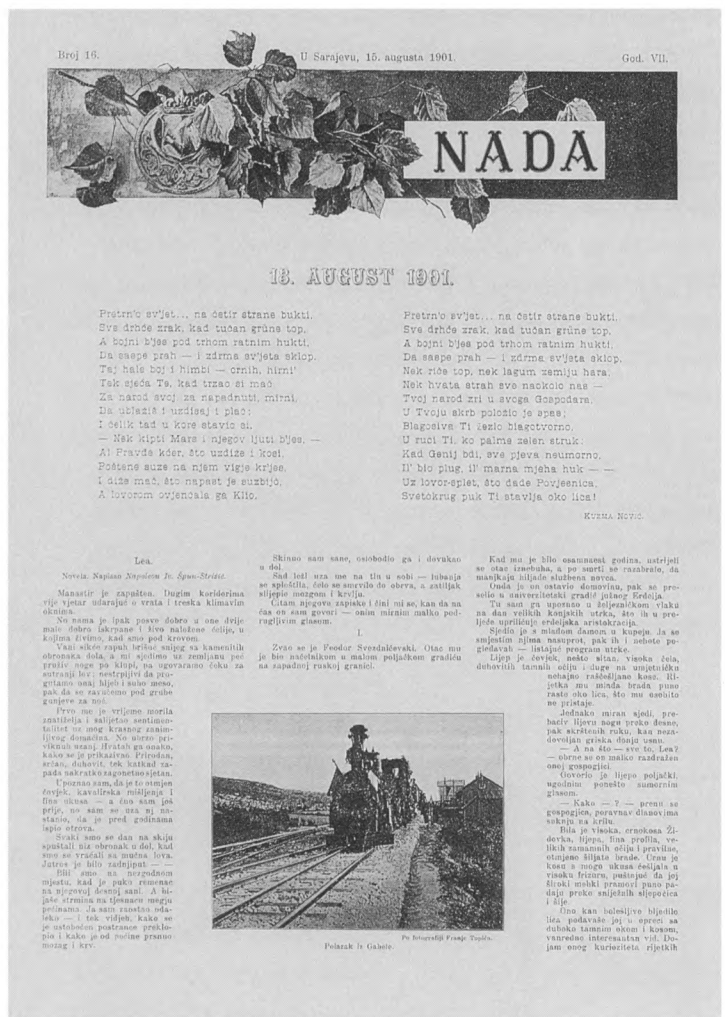
Biblioteka Zemaljskog muzeja posjeduje dvije knjige Adalberta Kuzmanovića (Kuzme Novića): “Lugom i perivojem”, pjesme tiskane u Mostaru 1889. godine, i “Vitropir”, dramu u tri čina s pjevanjem, tiskanu u Zagrebu 1901. godine. Navedena djela otkupljena su od profesora Josipa Milakovića, koji ih je dobio od autora s posvetom na poklon. Uspoređujući rukopise na navedenim djelima sa starijim inventarima, katalogizima, evidencijama i raznim dokumentima iz arhive Biblioteke u tom razdoblju, možemo zaključiti da je Adalbert Kuzmanović u prvim danima rada Biblioteke dao vidljiv doprinos njenom radu i napretku.

Sumirajući prethodno navedene podatke, djelatnost i funkcioniranje Biblioteke, izuzetno vrijedan knjižni fond, kao i sve okvire njenog djelovanja, možemo zaključiti da je doprinos bibliotekara u tih petnaest godina (1898. – 1913.) bio izuzetno

značajan i plodan. U ova davna vremena Biblioteka Zemaljskog muzeja zastupala je sve oblike poslovanja koje i danas, svakako u mnogo suvremenijem obliku, obavlja jedna znanstvena biblioteka, a što čini osnovni preduvjet znanstvenog rada.

Biblijeke:

1. Bosnischer Bote, Sarajevo, 1898., str. 107.
2. Bosnischer Bote, Sarajevo, 1898., str. 117.
3. Bosnischer Bote, Sarajevo, 1901., str. 129, 269.
4. Bosnischer Bote, Sarajevo, 1904., str. 120, 282.
5. Bosnischer Bote, Sarajevo, 1906., str. 125, 300.
6. Bosnischer Bote, Sarajevo, 1912., str. 8, 213, 459.
7. Bošnjak kalendar, Sarajevo, 1889., str. 90.
8. Vlajko Palavestra: Naučna djelatnost u oblasti etnologije 1888.-1945. godine. Spomenica stogodišnjice rada Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine 1888.-1988., Sarajevo, 1988., str. 148, 149.
9. Čiro Truhelka: Uspomene jednog pionira, Zagreb, 1942., str. 83.
10. Johann Bohatta und Michael Holzmann, Adressbuch der Bibliotheken der Oesterreich-ungarischen Monarchie, Wien, 1900., str. 553.
11. Bošnjak, kalendar, Sarajevo, 1889., str. 94.
12. V. Maksimović: Osnove teorije bibliografije, Beograd, 1987., str. 51.
13. P. Palavestra: Književnost Mlade Bosne, Sarajevo, 1965., knj. I., str. 82.

U Sarajevu je 1901. osnovano Hrvatsko književno društvo koje se okupljalo oko časopisa Nada, a članovi su mu bili i Silvije S. Kranjčević, Tugomir Alaupović, Adalbert Kuzmanović, Safet-beg Bašagić i dr.